

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ : 377
DERGİSİ

CİLT : XXXVII

SAYI : 1-2

FAKÜLTE DERGİSİ

ANKARA - 1995

ARAPLARIN AY TAKVİMİNDEKİ AY ADLARI

İnci KOÇAK*

Arapların astronomi bilgisi Mezopotamyalılara dayanmaktadır. Mezopotamya takviminde ay esas alınmış ve aylar, hilâlin görünmesiyle başlatılmıştır¹.

Araplar, Cahiliye Çağında (500?-622) ay takvimi (kamerî takvim) kullanmışlardır. Ay takviminde ay başları, hilâlden hilâledir. Hilâl, ancak görmekle saptanmaktadır².

Arapların Cahiliye Çağında kullandıkları ay takvimine ait olan ay adlarının bir bölümü halen kullanılmamaktadır. Bunlar daha sonra "Arabî Aylar"ın lakapları olmuştur. Bu ay adlarının okunuş biçimlerinde çeşitli kaynaklarda farklı ifadelere rastlanmaktadır. Aynı şekilde, bu ay adlarının kesin olarak saptanmamış olduğu, değişik kaynaklarda farklı ay adlarının yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle, İbn Manzûr'un, Lisân al-'Arâb adlı eserinde, bu ayların hangi "Arabî Aylar"a lakap olduklarını gösteren listeyi esas almak zorunluluğu hissedilmiştir. Bu listede yer alan ay adları, genel olarak diğer kaynaklarda da zikredilmiş olduğu için bu yol tutulmuştur. Esasen, Lisan al-'Arab'da da, "Arabî Aylar" a lakap olarak kullanılan ayların adlarında yine, genel olarak kesin bir

* Prof. Dr. İnci KOÇAK Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

1 Aydın Sayılı, Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp, Türk Tarih Kurumu Yayınlarından VII. Seri, Sa:52, Ankara 1966, 228-331.

2 Şefik Türker, Takvim ve Tarihi, Kayseri Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Komitesi Neşriyatı: 7, Kayseri 1940, 10, 73.

bilgiye rastlanmamıştır. Bu listeyi şu şekilde düzenlemek mümkündür:

ARABİ AYLAR:LAKAPLARI:

1. Muḥarram-	محرم	al-Mu'tamar-	المؤتمر
2. Şafar-	صفر	Nācir-	ناجر
3. Rabi'u'l-Evvel-	ربيع الاول	Ḥuvvān-	خوان veya Ḥavvān ya da Ḥivān
4. Rabi'u'l-Āhır-	ربيع الآخر	Buşan-	بمان
5. Cumadi'l-Ula-	جمادى الاولى	Runna- veya Rubba-	رنني ربی
6. Cumadi'l-Āhıra-	جمادى الآخرة	Ḥanin-	حنين
7. Receb-	رجب	al-Aşamm-	الاصم
8. Şaban-	شعبان	al-'Ādil- veya al-'Azil-	العادل العاذل
9. Ramazan-	رمضان	Nātık-	ناتق
10. Şevval-	شوال	Va'l- veya Vagl-	وعل وغل
11. Zu'l-K'de-	ذو القعدة	Varna-	ورنة
12. Zu'l-Hicce-	ذو الحجة	Burak- veya Barak ³	برك

Bu ayların anlamları hakkında da çeşitli söylentiler bulunmaktadır. Bunları şöyle özetlemek mümkündür:

1. al-Mu'tamar (المؤتمر):

al-Mu'tamar sözcüğü "al-mustabiddu bi ra'yihi- المستبد
برأيه", "görüşünde mustakil olan bağımsız olan" anlamında

3 İbn Manzūr, Lisān al-'Arab (Yay. Abdullah al-Alaylı, Yusuf Ḥayyāt) Beyrut 1988, I, 99; Ayrıca bkz. al-'Alūsî, Bulūğ al-'Irāb fî Ahvāl al-'Arab- Dāru's-Salām, Bağdat 1314, III, 82-83.

açıklanmıştır. Ayrıca, "i'tamara- ائتمر (masdar: یتامران- ائتمارا)"nin, emre uymak, danışmak" anlamları da vardır⁴.

Mütercim Asım'ın Kamus çevirisinde bu sözcük hakkında şöyle bir açıklama bulunmaktadır:

"Eyyam-ı acuzun"⁵ beşinci gününe verilen addır. Harf-i tarifle kullanıldığı zaman, Muharrem ayının eski adıdır⁶.

2. Nâcir (ناجر):

"Nâcir- ناجر ", "çok sıcak" anlamındadır. Receb ve Safer aylarına lakap olmuştur. Daha sonra bu lakap genelleştirilerek, sıcak oldukları için bütün yaz aylarına "Nâcir" denmiştir⁷.

4 Ibn Manzûr, a.g.e., I, 96-97.

5 "Ayyâm al-'Acuz", a, "Bard al-'Acuz" da denir. "Ayyâm", günler demektir. "Bard al-'Acuz"u ise, "kocakarı soğuğu" şeklinde tercüme edenler bulunmaktadır. Martın 11. gününden itibaren yedi gün sürer. Bu soğuklara, "kocakarı" soğuğu denmesinin nedeni bir rivayete göre şöyledir: Yaşlı bir kadının yedi keçisi bu günlerde sırayla birer birer donup ölmüş. Bu yüzden bu yedi güne "Berd el-'Acuz" adı verilmiş. Başki bir açıklamaya göre, kış mevsiminin sonuna rastlayan bu soğuklara, "soğukların acizi" anlamında olmak üzere "Berd el-'Acuz" adı verilmiştir. Arapça'da "acüz- عجز " sözcüğünün birçok anlamı vardır. Mütercim Asım, Kamus çevirisinde bu sözcük için 77 tane anlam v ermektedir. 1. İğne, 2. Yer, 3. Tavşan, 4. Arslan, 5. Bin, 6. Kuyu, 7. Deniz, 8. Yiğit, bahadır, 9. Sığır, 10. Tüccar, 11. Kalkan, 12. Tövbe, 13. Öküz, 14. Aç, 15. Ok torbası, 16. Çanak, 17. Açlık, 18. Cehennem, 19. Savaş, 20. Kısa mızrak, 21. Humma, 22. Hilafet, 23. Şarap, 24. Çadır. 25. Güneş ağılı, 26. Felaket, afet, 27. Ferace, 28. Dünya, 29. Erkek kurt, 30. Dişi kurt, 31. Sancak, 32. Kartal, 33. Titreme, 34. Kısarak, 35. Kumluk bir yerin adı. 36. Gemi, 37. Gök, 38. Sadeyağ, 39. Sam yeli, 40. Yıl, 41. Bir ağaç adı, 42. Güneş, 43. Yaşlı (erkek), 44. Yaşlı (kadın), 45. Sayfa, 46. Çeki taşı, 47. Manastır, 48. Bir tür güzel koku, 49. Sırtlan, 50. Yol, 51. Deniz biktilerinden yapılan bir tür yemek, 52. Aciz, 53. Afiyet, 54. Dişi yaban eşiği, 55. Akrep, 56. At, 57. Gümüş, 58. yön 59. Tencere, kazan, çömlek, 60. Köy, 61. Yay, 62. Değer, kıymet, 63. Asker, alay, tabur, 64. Kabe, 65. Köpek, 66. Yaşlı ve genç kadın, 67. Misafir, 68. Misk, 69. Kılıç kabzasındaki çivi veya perçin, 70. Melik, padişah, 71. Tencerenin oturtulduğu taş, 72. Ateş, 73. Dişi deve, 74. Hurma ağacı, 75. Kılıcın ucu, 76. Vali olma, 77. Sağ el.

Bu sözcük yaygın olarak, "yaşlı kadın" anlamında kullanılmaktadır. Hem dişil (müennes), hem de eril (müzekker) için ortaktır. Halk bu sözcüğü yanlış olarak "Acuze- عجزة " yaşlı kadın şeklinde kullanır. Ömrünün sonuna geldiği için veya bir çok kişi yapmaktan âciz olduğundan böyle kişiye "acuz- عجز " denmiştir. Bkz. Firuzabadi, Kamus (Çev. Mütercim Asım), İstanbul 1304, II, 185; Şefik Türker, a.g.e. 79-80.

6 Firuzâbâdi, a.g.e. I, 753, II, 185; Ibn Manzûr, a.g.e. I, 99.

7 Firuzâbâdi, a.g.e. II, 117; Al-Alûsî, a.g.e. III, 83; Abu Mishal al-'Arâbî, Kitâb an-Navâdir, Dımışk 1961, I, 254.

3. Huvvān, Havvān veya Hivān (حَوَان):

Bu sözcüğün anlamı hakkında değişik açıklamalar bulunmaktadır. Bazıları "Huvvān"ın, "al-Hiyānat- الخيانة", "ihanel" sözcüğünden geldiğini ileri sürmüşlerdir⁸.

İbn Manzūr, Lisān al-'Arab'ta, bu sözcüğü "yemeğin konduğu yer" yani "sofra, masa, sini" anlamında açıklamıştır⁹.

4. Buṣān (بَصَان):

Bu sözcüğün, "silahın parlaması" anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu ayda yapılan savaşlarda silahların parlaması nedeniyle aya, bu adın verilmiş olabileceği düşünülebilir.

Rabi'u'l-Āhır'ın, Cahiliye çağındaki adının "Busan" olduğu ileri sürülmektedir¹⁰.

5. Runnā veya Rubbā (رُنَى - رَبَى):

"Runnā" sözcüğü için Lisān al-'Arāb'da, Ibn al-Anbari (ölm. 939)'den naklen şöyle bir söylenti yer almaktadır: "Araplar, Cumadi'l-Āhıra'yi, Runna (رُنَى): Zu'l-Ka'de'yi, Runa (رُنَا), Zu'l-Hicce'yi, Burak (بَرَك) olarak adlandırıyorlardı"¹¹. Ibn Hālavayh (ölm. 980) da, "Runa- رُنَا "nın, Cumadi'l-Āhıra'nın adı olduğu görüşündedir¹². Şubḥ al-A'şā'da da: "Cumadi'l-Āhıra ayına, Rubbā- رَبَى ve Rubbat- رَبَا derler. Çünkü bu ayda insanlar toplanırlar" şeklinde bir açıklamaya yer verilmiştir¹³.

"Raba- رَبَى " sözcüğünün mastarı "rabvan- رَبَوَا "dır. "Yetişip, büyümek; çoğalmak, artmak" anlamındadır¹⁴.

8 al-'Alūsī, a.g.e. III, 83.

9 ibn Manzūr, a.g.e. II, 924.

10 Aynı eser, I, 221-222.

11 Ibn Manzūr, a.g.e., II, 1236.

12 Aynı eser, 1236-1237.

13 al-Kalkaşandī, Şubḥ al-A'şā, Kahire (Tarihsiz), II, 379.

14 Ibn Manzūr, a.g.e. I, 1236-1237.

6. Hanīn (حنين):

"Hanin", "Cumadi'l-Āhira'nın lakabı olarak kullanılmıştır. "Değişken rüzgar, devenin sesi, acımak, vakar, arzu, özlem" anlamlarına gelmektedir¹⁵.

7. al-Aşamm (الاصم):

Araplar bu ayda savaşmayı bırakırlardı ve silah sesi duyulmazdı. Bu yüzden "sağır" anlamındaki "al-Aşamm- الاصم" sözcüğünü bu aya ad olarak kullanmışlardır¹⁶.

8. al-Ādil veya al-Āzil (العادل - العادل):

"Adl- العدل "; " bir işte doğru olmak; yoldan sapmak; meyletmek; adalet; doğruluk; eş; benzer" gibi anlamlarda kullanılmaktadır¹⁷.

Şaban ayına "al-Ādil" denmesinin nedeni, kabilelerin (su aramak için) eşit olarak dağılmalarına ve dağılma işinde adil davranılmasına bağlanmıştır.

Bir söylentiye göre de, Şaban ayına lakap olan ayın adı "al-Āzil- العادل" dir. "al-Āzil- العدل ", "kınamak, ayıplamak" demektir¹⁸.

9. an-Nāṭik (الناطق):

an-Nāṭik, Ramazan ayının lakabıdır. "an-Natq- النطق ", "bir şeyi silkelemek, sarsmak; cezbetmek" anlamlarındadır. Ayrıca, "çok çocuğu olmak" anlamı da bulunmaktadır. Baskınlarda çok servet kazandıkları için, Ramazan ayının önceki adının "an-Nāṭik" olduğu ileri sürülmektedir. Bu ad da, diğerlerinde olduğu gibi, sonradan Ramazan ayına lakap olmuştur¹⁹.

¹⁵ Aynı eser, I, 742.

¹⁶ al-'Alūsī, a.g.e. III, 83; Abu Mishal al-'Arabi, a.g.e. I, 360.

¹⁷ al-'Alūsī, a.g.e. III, 84. "Adl" sözcüğü iki karşıt anlama gelen sözcüklerden, yani "ezdad" dandır. Bkz. İnci Koçak, Arapça'nın Gelişme Yolları (A.Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları No: 346), Ankara 1984, 108.

¹⁸ Ibn Manzūr, a.g.e. IV, 721; al-Ķalkaşandī, a.g.e. II, 379.

¹⁹ al-Ķalkaşandī, a.g.e. II, 389; Ibn Manzūr, a.g.e. VI, 576.

10. Va'l veya Vağl (الوعل - الوغل):

Şevvâl ayına lakap olarak bazı kaynaklarda geçen bu âd için, Şaban ayının eski adı olduğu görüşüne de rastlanmaktadır. "al-Va'l- الوعل", "sığınak" anlamındadır.

Yine Şevvâl ayının eski adı ve lakabı olan "al-Vağl" da, "buddun- بد", "kurtuluş kaçış" yani "sığınak" anlamında kullanılmıştır. Bu sözcük, "Va'l" olarak bilinmektedir. Bazı dilciler, "ع" harfinin, "ع" harfine dönüştüğünü ileri sürmüşlerdir²⁰.

11. Varna (ورنة):

Zu'l-Ka'de ayının eski adı ve lakabı sayılmaktadır. Ibn Manzûr, Lisân al-'Arab'da, Zu'l-Ka'de ayı için ayrıca "al-Huvâ" adını da belirtmiştir. Kamus'ta da, "al-Huva'- الهواع" Zu'l-Ka'de ayının eski adı olarak yer almaktadır. "al-Huva'", "kusmak; insanların birbirine hücum etmesi" anlamlarındadır.

"Varna- ورنة" ise, "mutlu olmak, memnun olmak" olarak açıklanmaktadır²¹.

12. Burak veya Barak (برك):

Zu'l-Hicce ayının eski adı ve lakabıdır. "al-Barak- "çökmüş deve sürüsü" anlamındadır²². al-Ğalkaşandî'nin Şubh al-A'sâ adlı eserinde ise, bu sözcüğün "al-Bâraakat- البركة" (bolluk, bereket, mutluluk)'den geldiği, çünkü bu ayın hac ayı olduğu ifade edilmiştir²³.

Cahiliye çağında kullanıldıkları halde İslâmiyet'ten sonra da kabul edilen "Arabî Aylar" şunlardır:

1. Muharrem (محرم):

Muharrem ayı, Hicri yılın ilk ayıdır. Zu'l-Ka'de, Zu'l-Hicce, Muharrem ve Receb aylarında Araplar savaşmayı yasak (haram)

²⁰ Ibn Manzûr, a.g.e. VI, 954, 957.

²¹ Ibn Manzûr, a.g.e. VI, 844-845, 915; Firuzâbâdî, a.g.e. II, 700.

²² Firuzâbâdî, a.g.e. III, 73.

²³ al-Ğalkaşandî, a.g.e. II, 380.

sayıyorlardı. Muharrem ayında savaş yasaklanmış olduğu için bu aya, "menedilmiş, yasaklanmış" anlamındaki "Muharrem" adı verilmiştir.

"Muḥarramat- محرمات", "Maḥarim- محارم ve "Maḥārīm- محاريم" olarak çoğul şekilleri yapılır²⁴.

2. Safer (صفر):

Bir söylentiye göre, Cahiliye çağında görülen veba hastalığı bu ayda insanların yüzlerini sararttığı için bu aya "Safer" adı verilmiştir²⁵. Bu açıklama "aşfar- اصفر : sarı " sözcüğüne dayanılarak yapılmıştır. Başka bir görüşe göre de; bu ayda halkın savaşa veya yiyecek bulmaya gitmesi nedeniyle şehir boş kaldığı için "boş kalmak, boşalmak" anlamında "Safer" sözü kullanılmıştır²⁶.

"Safer" in çoğulu, "Şafarat - صفرات Aşfar - اصفار Şufür - صفور ve Şifar - صفار " şekillerindedir²⁷.

3. ve 4. Rabi'u'l-Evvel ve Rabi'u's-Sani (veya Rabi'u'l-Âhır)

(ربيع الاول - ربيع الثاني - ربيع الاخر):

"er-Rabi'", ikiye ayrılır. biri "Rabi' eş-Şuhūr diğeri rabi' el-Ezmine'dir. Rabi' eş-Şuhūr, Safer ayından sonra gelen iki aydır. Bunlar Rabi'u'l-Evvel ve Rabi'u'l-Âhır aylarıdır. Bu aylar da "Şehr Ramazan (Ramazan ayı)" gibi "Şehr (ay)" sözcüğü ile birlikte kullanılır. Rabi'u'l-Ezmine ise mevsim için kullanılmıştır²⁸.

Araplar, yılı oniki aya bölmeden önce dörde bölmüşler ve bu düzenlemeye göre "ilkbahar" dördüncü bölümde yer aldığı için

²⁴ Resuhi Baykara, Takvin Yılları ve Ay Adları, Tarih Dünyası, 1 Şubat 1951, C. II, Sayı: 20, s. 849; M. Plessner, Muharrem, İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1979, VIII, 506; al-Kalkasandi, a.g.e. II, 375.

²⁵ Şefik Türker a.g.e. 73; E. Litmann Über die Ehrennamen und Neubenennungen der islamischen Monate, Der Islam, Strassburg 1918, VIII, 228; al-Kalkaşandi, a.g.e. II, 375.

²⁶ al-Mas'ûdi, Murûc az-Zahab (yay. Muhammad Muhyiddin Abdullahmid), Beyrut 1988, II, 205.

²⁷ al-Kalkaşandi, a.g.e. II, 375.

²⁸ Firuzâbâdi, a.g.e. II, 579; Şefik Türker a.g.e. 74.

"dörtte bir" anlamındaki "Rabî' - ربيع " sözcüğünü bu mevsim için kullanmışlardır. Bu sözcüğün "ikamet etmek oturmak" anlamlarındaki "rab' - ربع" dan geldiği de ileri sürülmektedir.

Daha sonra yılı altıya bölen Araplar Şubat ve Mart aylarından oluşan birinci kısma "Rabi'u'l-Ëvvel" adını vermişlerdir. Nisan ve Mayıs aylarını içeren ikinci kısma da "Sayf (yaz)" demişlerdir. Bahardan sonra yağan yağmura da "Şayf - صيف" adı verilir. Yazın çok sıcak zamanı olan üçüncü bölüme "çok sıcak" anlamındaki "Kıy - قيط" adını vermişlerdir. Bu da, Haziran ve Temmuz'dan oluşmuştur. Dördüncüsüne "Rabi'u's Sani" denmiştir. Ağustos ve Eylül aylarını içermektedir. Beşincisine "Harîf - حريف" (sonbahar) adı verilmiştir. "Harîf", ağaçtan meyve toplamak" anlamındadır. Sonbaharda yağan yağmura da "Harîf" denir; Ekim ve Kasım aylarını içermektedir. Altıncı bölüme "Şitâ' - شتاء" (kış) denmiştir. "Şitâ'", "gökten yağın dolu, kıtlık, kuraklık açlık anlamlarındadır. Arapların genellikle soğuk kış günlerinde açlığa ve kıtlığa maruz kalmaları nedeniyle bu anlamı kullandıkları ileri sürülmektedir. "Şitâ'" Aralık ve Ocak aylarını içermektedir³⁰.

"ar-Rabi' - الربيع" sözcüğünün, "bolluk, çokluk, nimet, verimli yer" anlamlarında olduğu ifade edilmektedir.

İkil durumda, "Rabi'ân el-Evvelan - ربيعان الاولان", çoğul durumda ise, "Rabi'ât el-Evvelât - ربيعات الاولات" olarak kullanılır³¹.

5. ve 6. Cumadi'l-Ula ve Cumadi's-Sani (vya Cumadi'l-Âhira (جمادى الاولى - جمادى الثانية - جمادى الآخرة):

Bir söylentiye göre, ay adları konurken kış, bu aylara rastladığı için sular donmuş ve bu yüzden bu aylar "Cumād" olarak adlandırılmıştır³².

29 Firuzābādi, a.g.e. II, 579.

30 - Resuhi Baykara, a.g.ml. 846; Ibn Manzūr, a.g.e. III, 269, 501; V, 601-602.

31 al-Kalkasandī, a.g.e. II, 375.

32 Şefik Türker, a.g.e. 75.

"Cumād- جماد ", "taş gibi cansız olan cisim" demektir.

İkil durumda "Cumadiyan el-Uliyan-الاوليان-جماديان" çoğulda "Cumadiyat el-Uliyat-الاوليات-جماديات" denir³³.

7. Receb (رجب):

"Receb- رجب ", "bir şeyden korkmak, bir kişiyi heybetli ve büyük görerek, ululayıp, değer vermek" demektir. Cahiliye çağında da, Araplar bu aya çok değer vermişlerdir. Bu ay, savaşın yasak, haram olduğu dördüncü aydır³⁴.

Hız. Muhammed'in Mi'rac'ının, Receb ayının 26'sını 27'ye bağlayan gecesinde meydana gelmesi nedeniyle bu ay önem kazanmıştır³⁵. Receb, Şaban ve Ramazan aylarına "üç aylar" derler. Receb ayında çok hayır yapmak makbul sayıldığı için bu aya "Receb el-Hayr" denmiştir³⁶.

"Receb" sözcüğünün çoğulu, "Recebāt- رجات " ve "Ercāb- ارجاب " olarak yapılır³⁷.

8. Şaban (شعبان):

"eş-Şa'ab-الشعب ", "birleştirmek, ayırmak; bozmak, düzeltmek" anlamlarındadır³⁸. İki karşıt anlamı bünyesinde toplayan yani, "ezdad" adı verilen sözcüklerdendir³⁹. Ayrıca bu sözcük, "şube sube olma, kısım kısım olma" anlamlarını da taşımaktadır. Cahiliye çağında Araplar bu ayda, su aramak için dağılmış ve ayrı ayrı durumda oldukları için, bu aya "şube- شعبة " sözcüğünün çoğulu "Şaban- شعبان " adının verildiği ilere sürülmektedir⁴⁰.

33 al-Ḳalkaşandî, a.g.e. II, 375.

34 Resuhi Baykara, a.g.m. 847; İbn Manzûr, a.g.e. II, 1123-1124.

35 M. Plessner, Receb, İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1988, IX, 657.

36 Şefik Türker, a.g.e. 76.

37 al-Ḳalkaşandî, a.g.e. II, 375.

38 İbn Manzûr, a.g.e. I, 494.

39 İnci Koçak, a.g.e. 108.

40 Resuhi Baykara, a.g.m. 847.

Bu sözcüğün, "Şa'banāt-شعبانات ve "Şi'abat-شعبات" olarak çoğulları yapılmaktadır. Fakat ikinci çoğul şekli olan "Şi'ābat شعبات"ın, "Şi'āb-شعب" olabileceği görüşü de bulunmaktadır⁴¹.

9. Ramazan (رمضان):

"Ramazan", "ar-ramaž-الرمض" kökünden gelmektedir". Çok şiddetli sıcak, güneşin ısısının çokluğundan, taşın ısınması" anlamlarındadır⁴². Bu aya, ad verildiği yıl, çok sıcak bir zamana rastlandığı için "Ramazan" dendiği ileri sürülmüştür. Ramazan sözcüğünün ay adı olarak kullanılması hakkında başka söylentiler de bulunmaktadır. Bu konudaki bir açıklama da şöyledir: Bu ayda oruç tutulduğu için açlığın ve susuzluğun insana verdiği yanma duyduğundan veya bu ayda oruç tutanların günahlarının yanıp, silinmesinden dolayı, "Ramazan" adı verilmiştir⁴³.

İkil durumda "Şehra Ramazan-شهر رمضان", çoğulda, "Şehrat Ramazan-شهرات رمضان, Şuhur Ramazan-شهور رمضان veya Eşhur Ramazan-اشهر رمضان denmektedir⁴⁴.

10. Şevval (شوال):

Hac aylarının ilkidir. "Şevval-شوال", "eş-Şevl-الشول" sözcüğünden gelmektedir. "Hamile olan develerin kuyruğunu yukarı kaldırması" anlamındadır⁴⁵.

"Şevval"ın; "Şevvalat-شوات", "Şevavil-شواول" ve "Şevavil-شواويل" olarak üç şekilde çoğulu yapılır⁴⁶.

11. Zu'l-Ka'de (ذو القعدة):

Savaşın yasak olduğu ayların ilkidir. "Zu-ذو", "sahip demektir. "Ka'de-قعدة" de, "oturmak, oturuş" anlamındadır.

41 al-Kalkaşandī, a.g.e. II, 375.

42 Ibn Manzūr, a.g.e. II, 1224-1225.

43 Resuhi Baykara, a.g.m. 847; M. Plessner, Ramazan, İslam Ansiklopedisi Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1988, IX, 611.

44 al-Kalkaşandī, a.g.e. II, 376. al-Cavhari aş-Şihāh (yay. Aḥmad 'Abd al-Ġaffār 'Aṭṭar) Beyrut 1984, III, 1080-1081.

45 Resuhi baykara, a.g.m. 847; İbn Manzūr, a.g.e. III, 385.

46 al-Kalkaşandī, a.g.e. II, 376.

Araplar bu ayda savaşmayıp, oturdukları için bu aya, "Zu'l-Ka'de" adının verildiği ileri sürülmüştür⁴⁷.

Çoğulu, "Zevat el-Ka'de-القعدة ذوات" şeklinde yapılır⁴⁸.

12. Zu'l-Hicce (ذو الحجة):

"Zu'l-Hicce", "Hacca sahip ay" anlamındadır. Haram aylarının ikincisidir. Bu ayda hac, eskiden beri adet olduğu için, "Zu'l-Hicce" adı verilmiştir⁴⁹.

"Hacc- حج " "ziyaret etmek, bir yere sık sık dönüp gelmek" anlamlarındadır.

Bu ayın çoğulu; "Zu'l-Ka'de" de de olduğu gibi yani "Zevat el Hicce-ذوات الحجة" şeklindedir⁵⁰.

Bibliyografya

al-'Alūsī, Bulūğ al-'Irāb fī Ahvāl al-'Arab, I-III, Bağdat 1314.

al-'Arabī, Abu Mishal, Kitāb an-Navādir, I-II, Dımeşk 1961.

Baykara, Resuhi, Takvim Yılları ve Ay Adları, Tarih Dünyası, 1 Şubat 1951, C. II, Sayı: 20, s.846-848.

al-Cavharī, aş-Şiḥāḥ (yay. Aḥmad 'Abd al-Gaffār 'Atṭār), I-VI, Beyrut 1984.

Firūzābādī, Kāmūs (çev. Mütercim Asım), I-III, İstanbul 1304.

İbn Manzūr, Lisān al-'Arab (yay. Abdullah al-Alaylī, Yūsuf Ḥayyāt), I-VII Beyrut 1988.

al-Ḳalkaşandī, Kitāb Şubḥ al-A'şā, I-XIV, Kahire 1963.

Koçak, İnci, Arapça'nın Gelişme Yolları (A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları No: 346), Ankara 1984.

Littmann, E. Über die Ehrennamen und Neubenennungen der islamischen Monate, Der Islam, Strassburg 1918, VII, s. 228-236.

al-Maş'ūdī, Murūc az-Zahab (yay. Muḥammad Muḥyiddin Abdulhamid), I-IV Beyrut 1988.

Plessner, M. Muharrem, İslām Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1979, VIII, s.506-507.

47 Şefik Türker, a.g.e. 78; Resuhi Baykara, a.g.m. 847.

48 al-Ḳalkaşandī, a.g.e. II, 376.

49 Şefik Türker, a.g.e. 78; Resuhi Baykara, a.g.m. 847.

50 al-Ḳalkaşandī a.g.e. II, 376; İbn Manzūr, a.g.e. I, 569-570.

———, Ramazan, İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1988, IX, s.611-612.

———, Receb, İslâm Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1988, s.657.

Sayılı, Aydın, Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Matematik, Astronomi ve Tıp (Türk Tarih Kurumu Yayınlarından VII. Seri, Sa: 52), Ankara 1966.

Türker, Şefik, Takvim ve Tarihi (Kayseri Halkevi Dil, Tarih, Edebiyat Komitesi Neşriyatı:7), Kayseri 1940.